

De succesformule van een topsector

De glastuinbouw is een topsector. De sector lijkt het in zich te hebben dat te blijven en die positie verder uit te breiden. Zelfs in deze tijd. Samen optrekken, onder meer bij investeringen in onderzoek, is de sleutel tot succes. Misschien haalt de sector niet de geplande ambities in 2020, maar dan later vast wel.

Wat staat ons te doen om in 2020 een gerespecteerde, duurzame glastuinbouw in Nederland te realiseren? Dat was de vraag waar dertig vertegenwoordigers uit de tuinbouwsector zich gezamenlijk over bogen. In 1999! Twaalf jaar later is die vraag nog steeds actueel. Ook al gebruikt de sector nu minder energie, zijn de verliezen van meststoffen en bestrijdingsmiddelen naar het milieu veel lager en zijn er volop plannen voor kassen die zelfs energie leveren. Nog steeds vraagt de glastuinbouw zich af hoe ze nog verder kan komen.

Er is wel één groot verschil met twaalf jaar geleden: de tuinbouw is inmiddels een gerespecteerde sector. Dat toont de 'uitverkiezing' van Tuinbouw en Uitgangsmaterialen aan tot één van de tien

topsectoren, waar de overheid extra in wil investeren. Hoe heeft de sector het klaargespeeld om uit te groeien tot voorbeeldsector, niet alleen voor de hele land- en tuinbouw maar ook voor andere sectoren?

>> Gewoon goed

'Ze zijn gewoon goed in ondernemen en innoveren', zegt Sjaak Bakker. Hij meent wat hij zegt en weet waar hij het over heeft. Als manager van de businessunit glastuinbouw van Wageningen UR kent hij de sector door en door. Zo stond hij als medewerker op een tuinbouwbedrijf er zo ongeveer naast toen tuinders hun tomaten in goten met substraat gingen telen in plaats van in de grond.

Eric Poot, teamleider bij dezelfde businessunit, valt hem bij. Samen sommen ze de ene na de andere innovatieve ontwikkeling op. Chemische middelen komen er bij plagen in de glasgroenteteelt bijna niet meer aan te pas. Tuinders zetten nu veel meer biologische bestrijders in waardoor de emissie van bestrijdingsmiddelen is gedaald. Daarnaast hebben ze geïnvesteerd in techniek, met als gevolg een hogere productie en een betere kwaliteit, minder verbruik van gas, minder uitstoot van CO₂, betere arbeidsomstandigheden en een breder productenpakket. Al die ontwikkelingen hebben geleid tot een grote hoeveelheid kennis over duurzaam telen; bij de tuinders zelf, bij de toeleverende industrie en bij de onderzoeksweld. En dat is wereldwijd bekend: overal vandaan komen er aanvragen om de kennis te delen en over te dragen.

>> Samenwerking

De basis voor dit succes, volgens beide onderzoekers, is de samenwerking binnen de sector. Tuinders en toeleverende bedrijven zijn gewend samen op te trekken. De tuinders financieren gezamenlijk in onderzoek, werken samen bij de promotie van hun sector, hebben één standpunt als het gaat om hun belangen. Daardoor kunnen ze effectief onderzoek aansturen, convenanten sluiten met de overheid over bijvoorbeeld vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en overheidsgeld binnenhalen voor onderzoek.

Maar er is meer. Zoals een aantrekkelijke toekomstvisie. Zo kwamen Innovatienetwerk en Stichting Innovatie Glastuinbouw (SIGN) tien jaar geleden op het idee van de kas als energiebron, een kas die niet langer energie opsloort maar juist levert. Dit toekomstbeeld sprak zowel de sector als de overheid aan. De eigen bestuurders gingen het idee actief promoten, er kwam politiek draagvlak en er ontstonden fondsen om het langjarige onderzoek te financieren. Het initiatief veroorzaakte een sneeuwbal-effect. De energieneutrale kas is geen utopie meer, die komt stapje voor stapje dichterbij.

En dan is er nog de aard van de tuinder. Vaak ongeduldig, kritisch maar altijd gedreven, in de woorden van Bakker en Poot. Poot: 'Als ze in iets geloven, trekken ze de nieuwste vindingen onder je handen vandaan.' Verspreiding van de resultaten gaat dan haast als vanzelf, via bijeenkomsten, vakbladen en mond-tot-mondreclame.

>> Te ongeduldig

De sector lijkt het in zich te hebben om een topsector te zijn en die positie verder uit te breiden. Zijn er dan geen risico's? Toch wel. Neem de snelle verspreiding van onderzoeksresultaten. Dat lijkt

positief, maar soms zijn tuinders zo ongeduldig dat ze een innovatie niet de tijd geven. Ze nemen hem al over voordat die is uitontwikkeld. 'Dan kan het heel erg mis gaan', vertelt Poot. Hij refereert aan de ontwikkeling om ook snijbloemen los van de grond op beweegbare systemen te gaan telen. Met zo'n systeem kan een teler secuurder omgaan met water, meststoffen en bestrijdingsmiddelen, en het belooft een efficiëntere ruimtebenutting en arbeidsinzet. Tuinders namen de onderzoeksresultaten al over voordat ze praktijkrijp waren. De financiële schade was soms aanzienlijk. Poot: 'Is er eenmaal een negatieve teneur, dan ligt zo'n innovatie jaren stil.' Een ander risico is de verwachting onder bestuurders dat innovaties binnen een aantal jaren gemeengoed zijn. 'Dat is niet reëel', waarschuwt Bakker. Een kas gaat nu eenmaal vijftien jaar mee. Geen tuinder zal voortijdig zijn kas afbreken om er een andere voor in de plaats te zetten. Zelfs vernieuwingen binnen de kas duren langer dan menigeen denkt. Dat komt niet alleen omdat de ontwikkeling van de techniek tijd vergt, maar vooral omdat het tijd kost om met de innovatie te leren telen. Neem de substraat-teelt in de groenteteelt. Midden jaren zeventig werden de eerste praktijkproeven op steenwol gedaan. Volledig ingeburgerd was het pas na twintig jaar.

>> Veerkrachtige sector

Hoe het verder gaat met innovaties in de sector kunnen de onderzoekers natuurlijk niet voorspellen. Zorgelijk vindt Bakker dat door de economische situatie, de vervanging van kassen een tijd lang vrijwel stil heeft gelegen. Overname van nieuwe uitvindingen ligt daardoor ook vrijwel stil. Ook constateren de onderzoekers dat de collectiviteit wat lijkt af te brokkelen en de aandacht voor onderzoek meer wordt gericht op de korte termijn. Daar staat tegenover dat er in het advies voor de topsector ook aandacht is voor onderzoeksprogramma's voor de lange termijn, zoals de Kas als energiebron. Mede daarom zijn Bakker en Poot niet somber. Al laat de financiële crisis sporen achter, de sector is veerkrachtig en heeft in het verleden bewezen vaak sterker terug te komen. De visie van een duurzame, concurrerende glastuinbouw staat nog steeds overeind. Alleen is die wellicht niet al in 2020 jaar bereikt, maar duurt het een aantal jaren langer. (LN)